

GÖRÜŞ NEDİR ?

Erdüğan SAKMAN

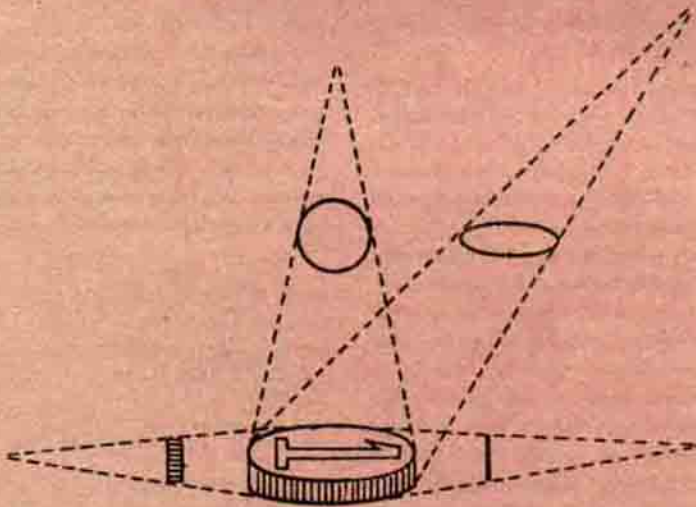
Tartışmalar her yerde yapılır. Topluca veya başbaşa görüşmelerde fikirler ileri sürülür. Yazılı ve sözlü basın aynı konu üzerinde değişik düşünceleri birarada sergiler. Her konuşmacı veya yazarın sözlerinin toplu adı "görüş" tür.

Madem aynı konu hatta nesnenin ne ve nasıl olduğu hakkında değişik öneriler vardır, "görüş" kelimesiyle anlatılmak istenen farklılıktır. Düzlem bir yüzey (masa gibi) üzerindeki madensel paraya merkezinden yükselen dik bir doğru üzerinden bakılırsa çember, bu doğru dışından bakılınca elips ve düzlem üzerindeki bir noktadan bakılınca doğru parçası ve eğer kalınlık göz önünde bulundurulursa dikdörtgen görülür (Şekil 1).

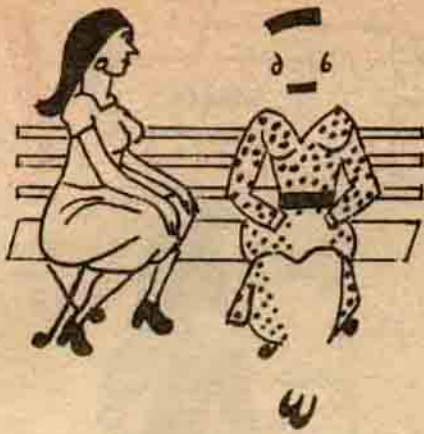
Gerçekte, boyutları değişmemiş olan paraya aynı noktalardan ve büyüklükleri farklı açılardan bakıldığı için yani "bakış açılarının" farklılığı nedeniyle görünen, değişik olmaktadır. Bu küçük geometri benzetmesi günlük yaşamdaki görüşlere de uygulanabilir mi? Geometrideki açı konumlarının aynılığı ve büyüklüklerin değişikliği, insanların aynı köşelere çekilip nesne ve olaylara bakmaları anlamında mıdır?

Geometride görünüşlerin farklılık nedeni, açı köşeleri ve büyüklüklerin değişikliğidir. Acaba, şekil 2'deki kişilerin görüşlerindeki farklılıklar nasıl açıklanabilir?

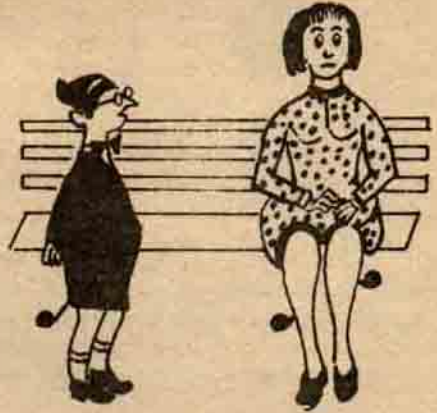
Erkek baktığını bir "kadın" olarak görüyor. Görünen, kadının bedeni midir? Kuşkusuz hayır. Bu görülenin ancak bir yönüdür. Kadın, baktığını "giysi" olarak görüyor. Onun gördüğü de gerçeğin ancak bir bölümüdür. Yaşlı adam kadını görmüyor bile. Görüşünü yani kadını orada varsaymayışını anlamsız olarak nitelememek gerekir. Çocuk, kadını "anne" olarak görmektedir. Bu da gerçeklerden biri olabilir. Bu görüşlerden çıkarılacak sonuç, kadının bütün bu özelliklere hatta daha fazlasına sahip olduğudur. O halde "görüş" veya "bakış açısı"; bir nesne veya olayın kimi özelliklerinin ve aralarındaki kimi ilişkilerin görülmesi, diğerlerinin yok veya ilgisiz varsayılmasıdır. Geometri örneğinde, açı köşelerinin konum ve büyüklüklerinin farklılığı "görüşleri" oluştururken, şekil 2'deki algılamalar, bakanların ilgi alanına yani niyet daha doğrusu amaçlarına göre şekillenmektedir. Beş duyu ile algılananların amaçla ilişkisi kurulmakta ve görü-

Şekil 1. Paraya Bakış Açıları

Şekil 2- Amaca Uygun Algılamalar

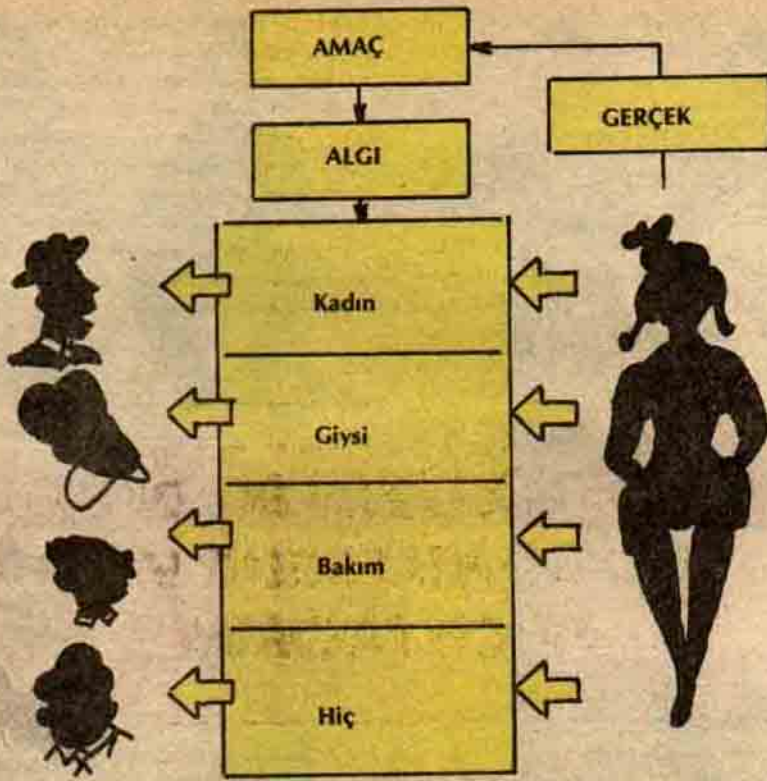
len, anlaşılabilir olmaktadır (Şekil 3).

Bu algılamalar, amaç ile nasıl ilişkilendirilmektedir? İki öge arasındaki ilişki, birinden diğerini elde edecek kuralı bulmak ve bundan yararlanarak birinci ögeye kuralı uygulayıp ikinciyi (zihinsel veya fiziksel olarak) elde etmek de anlamaktır. Üç sayısı ile beş arasında ilişki kurmak, örneğin, "üçe iki eklenir" kuralını bulmak, anlamak da üçe iki ekleyerek amaç beş sayısına ulaşmaktır. Böylece, amaç beş sayısını elde etmek için iki sayısı araç olarak kullanılmış, iki sayısının çengelini yukarıda oluşu çengel kolunu taban ile yaptığı dar açı, v.b., özellikler göz önüne alınmamıştır. Erkeğin kadına bakış açısında önemli olan yani amaç ile ilişkisi kuralan fiziksel varlıktır. Kadının şapkası, giysisi, ne kadar müşvik olduğu, v.b., önemli değildir. Yani amaca ulaşmaya yaramazlar. Bakışların farklılığı, aynı nesne veya olayın değişik özelliklerinin yararlı görülmesindedir.

Bakış açılarının değişikliği, amaçların farklılığından ileri gelmektedir. Amaçlar herkesin yaşan-

tısında vardır. Bir bardak su içme isteği, dakikaya sığdırabilen ve koşullar uygunsa anında gerçekleştirilebilen bir amaçtır. Ama, ulaşılması yaşam boyu çaba gerektiren amaçlar vardır. Amaçsız yaşamı değil sürdürmek, düşünmek bile olanaksızdır. Çünkü, beyinde doğuştan var olan korunmak doymak ve çoğalmak amaçlarını gerçekleştirmek için hareket etmek yani bir şeyler yapmak zorunludur. Amaç olmasa kişi ne yapacağını kestiremez. Halbuki "amaç" kelimesinde sonuçta elde edilmek istenen bir nesne veya ulaşılacak bir durum söz konusudur. Bu duruma hemen ulaşmak çoğunlukla olanaksızdır çünkü engeller veya yenilmesi gereken güçlükler vardır. Bu nedenle, her amaç kendisiyle birlikte kimi engellerin varlığını da kabul eder.

Buna göre amacı belirgin duruma getiren, sonuçta istenenle onu sınırlayan koşullar (engeller) dir: Matematik problemlerinde istenen (veya aranan), veriler ve koşullar problemin çözümüne hemen girişilebilecek kadar açıkça belirtilmiştir. Fakat yaşam sorunları için aynı şey söylenemez. "Bir

üçgende iki iç açının toplamı bunlara komşu olmayan dış açıya eşittir." problemi üzerinde düşünenlerin aklına, üçgenin hiç bir yüksekliği gelmez. Fakat, enerji probleminin çözümüne girişenler neyi amaç ve neleri engel olarak alacaklardır? Amaç ve engeller geometri problemi ifadesi kesinliğinde olacak mıdır ki çözümüne girişilebilsin?

Geometrideki üçgenin algılanması kesindir. Onu herkes aynı biçimde görür ve çözüme yarayan özellikleri algılar. Fakat enerji sorunu çok boyutludur. Çeşitli özelliklerin ve aralarındaki ilişkilerin bir kişi tarafından algılanması olanaksızdır. Bu nedenle, değişik özellikleri ve ilişkileri algılayanlara yani değişik görüşlere ihtiyaç vardır ki sorun çözüme elverişli biçimde tanımlanabilsin. O halde, görüşlerdeki farklılığın nedeni; kişilerdeki amaç farklılığı ve bakılanın değişik görülmesindeki yarar da amaç ve engellerin olabildiğince çok özellik ve ilişkilerini saptayıp ele alınabilir veya çözülebilir sorunların tanımlanmasıdır.

Matematik problemlerinin uygun bir süre içinde çözülememesi ve yaşam sorunlarının üstesinden gelinememesinin temel nedeni, karşılaşılan duruma uygun bir açıdan bakılmamasıdır. Bakış açısının çözüm için ne kadar önemli olduğunu Dört Ağaç bilmececi açıkça göstermektedir: "Bir

bahçeye birbirinden eşit uzaklıkta olacak biçimde dört ağaç nasıl dikilebilir?"

Farklılık, görülen gerçeklerde değil bakıştaadır. Bakışları bilinenler, önceden öğrenilmiş kalıplar, şemalar etkiler. Doğal olarak her kalıp herkese uymadığı gibi, bir problemi çözen belli bir bakış açısı başkalarında işe yaramaz. Dört ağaç probleminde çoğunluğun problemin öğelerinden biri (bahçe) hakkındaki görüşleri, onun bir masanın üstü gibi dümdüz olduğudur. Bu bakış açısı, bahçeyi böyle görüş veya varsayış önceden öğrenilenler sonucudur ve problemin çözümünü olanaksız yapar. Fakat, bu genel varsayımı değiştiren ve bahçeyi engebeli (tepeleri ve çukurları olan) algılayan bir bakış açısı bir değil iki çözüm bulur: 1) Üç ağaç bir eşkenar üçgenin köşelerinde, dördüncüsü köşelerden kenar uzaklığında olan tepenin üzerinde ve 2) üç ağaç bir eşkenar üçgenin köşelerinde, dördüncüsü köşelerden kenar uzaklığında olan çukurda.

Bu bilmecenin öğrettiği şey, bakış açılarının bir varsayım olduğu ve daha ilginç varsayım değiştirilerek çözüme yarayışlı yeni bir görüşün elde edileceğidir. Çözüme yarayışlı bakış açısı, bilmecenin koşuluna (dört ağacın birbirinden eşit uzaklıkta olması) uyandır.

O halde, konuşmalarda, tartışmalarda, yazılı

ve sözlü basında ileri sürülen önerilerin "görüş değeri" taşınması: 1) ele alınan sorunların tanımını yani sonuçta neyin ve ne kadar elde edileceğini belirtmesine ve 2) amaç ve engellerin değişikliğini gösteren savunulabilir fikirleri içermesine bağlıdır.

Amaç ve engelleriyle bir sorunun verilen durumunu saptayan görüş, bunları koşullara uygun biçimdeki görüşlere değiştiren bakış açısı kadar değerlidir. "Türkiye'de bir enerji sorunu vardır çünkü elektrik kısıntıları yapılmaktadır," ifadesi bir görüş değildir. "Türkiye'de enerji sorununu çözmek için gecikmiş hidroelektrik santrallerinin yapımı hızlandırılmalıdır," sözleri de değişik bir görüş değildir. Çünkü, birincisi sorunun belirtisinden, ikincisi

yalnız bir engelden söz etmektedir. Amaç; içeriği, büyüklüğü ve sonuçta elde edildiğinde hangi kısıtla göre onun istenen olduğuna karar verileceğini göstermelidir. Değişik bakış açısı, ya amaç ya engeller veya ikisini birden değiştiren öneridir. Çeşitli görüşleri inceleyip soruna olabildiğince eksiksiz tanımlayarak çözüme doğru ilerlemek isteyenler, görüşleri, açıklanan bu özellikler yönünden ayıklamalıdır. Yoksa, kimi ortak özellikleri olmayan ve kimi kurallara uymayan değişik seslerden görüntü olmayan beste beklenmemelidir.

Erdogan SAKMAN

PSIKANALİZİN İKİ DEĞİŞİMİ: SIGMUND FREUD VE ERICH FROMM

Aydın ARITAN

Geçtiğimiz yıl ölen Erich Fromm "Freud Düşüncesinin Büyüklüğü ve Sınırları" adlı son kitabında, Freud psikanalizini üstün ve eksik yanlarıyla değerlendiriyor.

Batı düşüncesi içinde önemli yer tutan düşünürlerden bir tanesi de Sigmund Freud'dur. Yirminci yüzyıla damgasını vuran Batı tipi toplum yapısı, ekonomik ve teknik gelişmelerin yanı sıra Freud'un öncülüğünü yaptığı düşünsel bir devrimin de sonucudur. Bastırma olayının önemini ve bilinç dışının ruhsal yaşamımızdaki önemini açıkça ortaya koyan Freud'un en büyük buluşu, bilinçli düşüncemizin bize gerçek duygu ve düşüncelerimizin ancak bir bölümünü, o da tül bir perde arkasından gösterebildiğini kanıtlamasıdır.

Ayrıca cinsellik konusunda da büyük yenilikler getiren Freud, Batı toplumlarında yeni bir ahlak biçiminin gelişmesine ve cinsel özgürlük devriminin gerçekleştirilmesine de düşünsel yönden büyük bir katkıda bulunmuştur.

Sigmund Freud bir Yahudi ailesinin çocuğu olarak 1856'da Avusturya'da doğmuş ve bütün yaşamını Viyana'da geçirmiştir. İkinci Dünya Savaşı nedeniyle göç ettiği Londra'da bir yıl yaşadıkdan sonra 1939 yılında, yani tam 83 yaşında ölmüştür.

Önceleri hukuk öğrenimi yapmak istemişti Freud. Ama sonra tıp ona daha çekici geldi. Bir kaç yıl Von Brücke'nin fizyoloji laboratuvarında çalıştıktan sonra, beyin anatomisi uzmanı Meyner'in yanında eğitim gördü. Ekonomik zorluklar onu bilimsel araştırmaları bırakıp, nörolog olarak çalışmaya zorlayınca Viyana'lı doktor Josef Breuer'in hipnotizma yöntemiyle yakından ilgilendi. Doktor Breuer hastalarını hipnotik uykuya sokuyor ve onlardaki ruhsal bozuklukların kaynaklarını bulmaya çalışıyordu. Hasta bilinçli zihnin etkisinden sıyrılınca, hem eski unuttuklarını hatırlıyor, hem de daha objektif (nesnel) ve doğru düşünmeyi başarıyordu.

Freud kendi çalışmalarında hipnotizma yerine serbest çağrışım yöntemini uygulamaya başladı. Doktor hastanın arkasında oturuyor, sakin ve sessizce onu dinleyerek çocukluk dönemine yönelmesini sağlıyordu. Bu pasif halinden, ara sıra söze karışıp, hastanın çağrışımını yönlendirmesi ile kurtuluyordu doktor. Özellikle psikanaliz yönteminin temelleri atılmış oluyordu. İnsanın anlaşılması ve